

lepszy początek, zerwanie z dawnymi winami. Dzieci obarczone są szczególnym „grzechem pierworodnym”, najczęściej amoralne i okrutne (postaci w sztukach *Turysta, Bam, Konsternacja*).

Zebrane w książce dramaty układają się w opowieść o współczesnych lękach i utracie nadziei. Wybrany przez polskie wydawczynie tytuł *Eldorada* rozumieć można na wiele sposób. Z jednej strony odnosi się on do tragicznego w skutkach kapitalistycznych dążenia do bogacenia się za wszelką cenę, kolonizacji, niszczenia innych kultur (w tekstach takich jak *Sztuka plastiku*). Jednak Eldorado – kraina nieograniczonych możliwości – to również jedno z wcieleń marzenia o powrocie do rajy utraconego. Bohaterowie tytułowej sztuki tomu snują rojenia o szczęśliwości, jaka czeka ich we własnym ogrodzie, wśród drzew, kwiatów, obok stawu z rybkami; w *Turyście* grupa dorosłych i dzieci szuka „indiańskiej”, baśniowej idylli na polu campingowym – w obu przypadkach marzenia te realizują się w opaczny, makabryczny sposób. Zamykający publikację, zaskakujący filmową wizyjnością *Mars* to niezwykle pesymistyczna wizja próby ratowania ludzkości po katastrofie klimatycznej – czerwona planeta okazuje się jednak miejscem skrajnie niegościnnym, a kosmiczny las jest równie niebezpieczny jak ten, który niósł zagładę Szekspirowskiemu Makbetowi. Ostatecznie Marius von Mayenburg okazuje się więc raczej moralistą niż nihilistą; współczesną Kasandrą, której nikt nie słucha.

Anna R. Burzyńska

Julia Lizurek, Henryk Mazurkiewicz, *Offologia dla opornych*, Dla Kontrastu. Fundacja na rzecz kultury

niezależnej, Warszawa - Kraków - Wrocław 2022

Książka ta jest próbą zebrania i przybliżenia czytelnikom wiedzy o współczesnym polskim offie teatralnym. Autorzy w prologu i epilogu zaznaczają, że jest to tylko próba - i to z góry skazana na porażkę, ponieważ nie da się zebrać w jednym miejscu całościowego opisu tego teatru, który podlega nieustannym zmianom. Podkreślają jednak, że taka publikacja jest potrzebna; książek o offie jest mało, a szczególnie brakuje pozycji przekrojowych, badających różne zjawiska teatralne, pojawiające się w różnych miejscach w całej Polsce.

Publikacja składa się z dziesięciu rozdziałów, poruszających najważniejsze zagadnienia związane ze współczesnym offem. Każdy z nich podzielony jest na trzy części, dotyczące trzech różnych grup teatralnych, blisko związanych z danym zagadnieniem. Pierwsza część jest wprowadzeniem do tematu, połączonym z opisem konkretnego zespołu, który temat ten realizuje w szczególnie ciekawy lub ważny historycznie sposób. Tak na przykład reprezentantami hasła „Zespołowość” został Teatr Ósmego Dnia, „Feminizmu” Grupa Artystyczna Teraz Polisz, a „Pracy z wykluczonymi” Teatr 21. Drugi podrozdział zawsze jest rozmową z innym zespołem związanym z danym zagadnieniem. Tutaj więc głos oddany zostaje twórcom i twórczyniom: możemy poznać ich perspektywę oraz podejście do własnej pracy. Natomiast w części trzeciej każdego rozdziału znajduje się recenzja jednego konkretnego spektaklu, przeplatana informacjami na temat realizujących go osób. W ten sposób autorzy odpowiadają na potrzebę tworzenia opisów i recenzji spektakli, na których brak szczególnie cierpi środowisko offowe.

Książka ta w dużej mierze oparta jest na rozmowach. Oprócz tych

przytaczanych w całości w każdym z rozdziałów, także w częściach zawierających opisy zespołów czy recenzje widać bezpośredni kontakt autorów z twórcami. Rozmowy i spotkania wydają się fundamentalne dla tworzenia offu, dlatego nic dziwnego, że twórcy *Offologii* czerpią z nich pełnymi garściami. Co więcej – książka ta zachęca do rozmowy. Budzi chęć rozmawiania o zjawiskach obecnych w offie, o tematach poruszanych przez twórczynię i twórców, a także sposobach, w jakie są poruszane. Ważną ideą zarówno tej książki, jak i środowiska offowego wydaje się pomaganie sobie nawzajem. Lizurek i Mazurkiewicz realizują ją przede wszystkim poprzez zwiększanie świadomości o konkretnych grupach. Ważnym przykładem wydaje mi się taki, a nie inny sposób pisania o „Gardzienicach”, których nie da się wymazać z historii polskiego offu, ale jednak można mówić o nich w sposób uwzględniający naszą obecną wiedzę o funkcjonowaniu tego zespołu. Tworzenie nowej narracji staje się także formą pomocy tym, którzy dalej cierpią przez zachowania Włodzimierza Staniewskiego. Zdecydowanie zawarta jest tu także pewna diagnoza na temat tego, co nie działa (zarówno w mainstreamie, jak i w niektórych grupach offowych) – czyli przede wszystkim hierarchiczność, hermetyczność i patriarchalne zasady. Przytoczone są przykłady działań obecnych w offie, które dążą do zmiany tych stosunków. Jak piszą autorzy w epilogu – „off pokazuje, że można inaczej”. Książkę tę poleciłabym w szczególności młodym twórcom i twórczyniom, poszukującym własnej drogi w polskim świecie teatralnym, ponieważ pozwala ona zobaczyć, jak szerokie, różnorodne i ciekawe możliwości świat ten może oferować.

Zofia Dąbrowska